Új modell a miskolci dolgozók iskolájában

Intézményünkben 1952-től felnőtt dolgozókat oktattunk, akiknek hiányos általános iskolai végzettsége volt. Az 1978-as tanévtől növekvő számban iratkoznak be olyan 14-16 éves fiatalok, akik sem írni, sem olvasni nem tudnak. 1981-től oktatásunk kibővült a 2-3 évvel túlkoros 14-16. év közötti tankötelesek és a 16-20. év közötti fiatalkorúak oktatásával. Az 1989/90-es tanévtől kísérleti oktatás keretén belül az általános iskolai oktatással párhuzamosan 5-8. osztályokig szakmaelőkészítő szakmaorientáló oktatás indult be intézményünkben. Az 1990/91-es tanévtől kezdve átalakítottuk iskolánk belső szerkezetét. Létrehoztunk olyan alapfokú, illetve alsó középfokú intézményt, amely a „normális" iskolák hatástalanságának korrigálásaként, valóban alkalmassá válhat tanulóifjúságunk minél hatásosabb nevelésére, oktatására, olymódon, hogy pályairány választási szakjellegű előképzési, sőt kiképzési esélyeket adunk, miközben növeljük a személyiségalakító, szocializáló hatásokat és teljesítjük általános képző feladatainkat. A helyi önkormányzat engedélye alapján 1991-ben intézményünk Speciális Szakiskola lett, az oktatás kibővült a szakmai oktatásokkal 1., 2. osztályokban.

Tanulóink Miskolc város 48 „normál" általános iskolájából, valamint a környező 30 község általános iskoláiból kimaradó deviánsok, az úgynevezett túlkorosok, valamint a tanköteles koron túljutott, de végzettséget nem szerzett gyerekek. Nagy részük rossz szociális körülmények között él. A családok általában a létminimum határán tengődnek, lakáskörülményeik többnyire nagyon rosszak, hátrányos komfortúak, sok a veszélyeztetett gyerek, a tanulók 84%-a cigány származású.

Az alapelvek

Miskolc város az ország egyik legjelentősebb nehézipari központja. A termékszerkezetváltás ezt a térséget jelentősen sújtja, országosan itt a legmagasabb a munkanélküliek száma, akiknek jelentős százaléka alacsony iskolai végzettségű és szakképzetlen.

Iskolánk belső szerkezetének megváltoztatásával célunk a hátrányos helyzetű, középfokú intézményekben tovább nem tanuló 14-18 éves fiatalok speciális képzésének megteremtése, az önálló életre való felkészítésük. Egyszerű szakmák, kismesterségek elsajátításával tanulóink könnyebben találjanak munkalehetőséget, vagy kisiparosként, kiskereskedőként, otthoni bedolgozóként jövedelemhez jussanak. Célunk továbbá a munka, az alkotás örömének megismertetése, a praktikus gondolkodásmód kialakítása.

Szerkezetváltoztatással olyan intézményt hoztunk létre, amely részben hiánypótló, részben pályaorientáló, részben szakmai alapképzést nyújtó iskola. Tevékenységi körünk bővítése névváltoztatást is vont maga után.

Új nevünk: *Martin János Dolgozók Általános Iskolája és Speciális Szakiskola.*

Nevelőközösségünk a Németországban kidolgozott és működő kétszintű képzést – annak egy magyar sajátosságokat figyelembe vevő – átdolgozott változatát próbálja ki. Úgy tűnik, hogy a magyar átlagcsaládok képzési motiváltságához leginkább illenek az *előkészítő képzéssel* összevont *korán kereső szakmát adó, de később folytatható* képzési formák.

Ennek lényege:

I. Az első modulban szándékozunk megoldani:

Az általános képzésben:

– *a résztvevők felzárkóztatását az általános iskolai tananyag legfontosabb ismeretköreiből,* olyan tudást, ill. szemléletbeli felkészülést adva, mint amire az általános iskolai tananyagból kb. 3 év múlva emlékszik egy 3-4 osztályzatú tanuló;

– *segítséget* nyújtunk a résztvevőknek személyiségük és társadalmi környezetük összhangjának kialakításában, a világgal való kapcsolataik rendezésében;

– *segítjük* az autonóm munkavégzéshez szükséges információszerzést, problémaértelmezést, a munka előkészítését, végrehajtását, ellenőrzését, eredményének értékelését, vagyis az önmenedzselést.

A szakmai képzésben két tanév alatt szakmunkásvizsga letételét tesszük lehetővé, amely már munkavégzésre jogosító szakmunkásbizonyítványt ad.

Többségük elsősorban otthoni bedolgozási munkára ad lehetőséget, de a vállalkozó kedvű fiataloknak jogosítványt ad kisipari engedély megszerzésére is.

II. A második modulban a szakmunkásképző intézetekkel kiépített kapcsolataink alapján, segítséget nyújtunk végzett hallgatóinknak ahhoz, hogy általánosabb és magasabb kvalifikációt nyújtó szakmákat is megszerezzenek.

I. modul		*II. modul*
szőnyegszövő és javító	→	textilipari szakmák
gépi kézihímző, viseletkészítő	→	takácsmester
szíjgyártó	→	bőrdíszműves, bőripari szakm.
kosárfonó	→	faipari szakm.
palántanevelő-zöldségterm.	→	kertész
építőipari fenntartó	→	kőműves, padlóburkoló stb.

A Martin János Dolgozók Általános Iskoláia és Speciális Szakiskola differenciált szerkezete

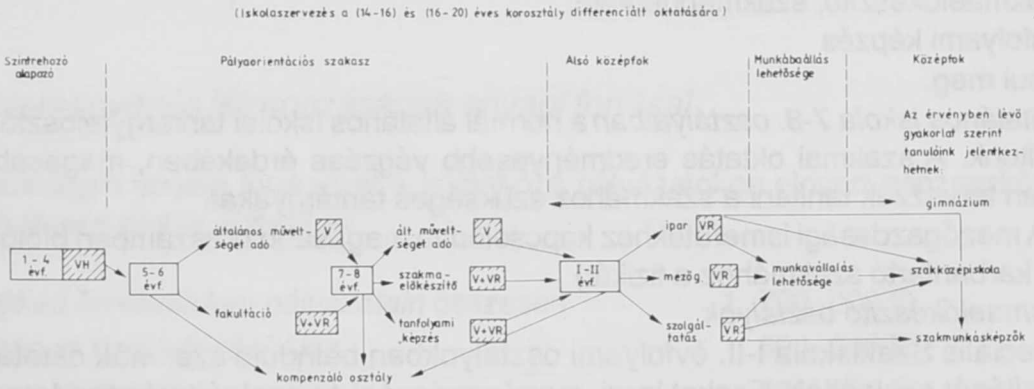

Szakmaelőkészítő — fémipari szakmák
— mezőgazdasági szakmák
— szolgáltatás

Tanfolyami képzés
(hagyományőrző, virágkötő, kosárfonó, szerszámnyélkészítő, szemfelszedő stb. igényeknek, lehetőségeknek megfelelően)

Speciális Szakiskola
(építőipari karbantartó, zöldségtermesztő, kézi-, gépi hímző, viseletkészítő szakmákban stb.)

VR — Vizsgarendszerhez kapcsolódó egyéni iskola által kidolgozott vizsgarendszer

V — országos alapműveltségi vizsga (12—16 éves korban)

Fakultációs foglalkozások
(háztartási ismeretek, barkácsolás, szabás-varrás stb. igényeknek, lehetőségeknek megfelelően)

1. Felzárkóztató, szintrehozó oktatási forma

Ebben az oktatási formában írni, olvasni, számolni nem tudó hallgatók vesznek részt, függetlenül az érvényes végbizonyítványuktól. Ezeket a tanulókat az év eleji felmérések során szűrjük ki.

Követelmény:

Alapkészségek elsajátítása, melyek birtokában a tanulmányok folytathatók.

Az eredményfelmérés az iskola által kidolgozott vizsgarendszerben történik.

2. Pályaorientáló szakasz

Ez a szakasz a párhuzamos oktatást foglalja magában. Egyrészt általános műveltséget ad, másrészt szakmai képzést nyújt.

Célunk: az általános szakmai *elő- és alapképzést* biztosítani

A) 5-6. osztályokban a *közismereti tárgyak* tanítása 6 tantárgy keretében történik (a normál általános iskolai tanterv és követelmények alapján).

Országos alapműveltségi vizsgával zárul.

A szakmai oktatás fakultációs foglalkozásokon történik, amely minden tanuló részére kötelező, de szabadon választhat, hogy a kínálaton belül melyikben szeretne részt venni.

Ilyenek pl.:

– barkácsolás
– szabás-varrás
– háztartási ismeretek
– csecsemőgondozás
– kisállattenyésztés
– illemtan
– ismerkedés a cigánykultúrával, hagyományaival, nyelvével stb.

Eredmény – számonkérés országosan kidolgozott, valamint az iskola által kidolgozott vizsgarendszer alapján történik.

B) *A 7-8. osztályokban az*

– általános műveltséget adó
– szakmaelőkészítő, szakmaorientáló
– tanfolyami képzés

valósul meg.

Az általános iskola 7-8. osztályaiban a normál általános iskolai tantárgyfelosztás alapján tanítunk. A szakmai oktatás eredményesebb végzése érdekében, magasabb óraszámban tervezzük tanítani a szakmához szükséges tantárgyakat.

(Pl. A mezőgazdasági ismeretekhez kapcsolódva magasabb óraszámban biológia oktatása, karbantartó szakmához a fizikát)

Szakmaelőkészítő osztályok

A Speciális Szakiskola I-II. évfolyami osztályokban beinduló szakmák oktatásának előkészítését szolgálják. Ezeket ipari, mezőgazdasági és szolgáltatás területén indítjuk be.

Iskolánkban a következő szakmaelőkészítők vannak:

– mezőgazdasági ismeretek
– fém- és faipari ismeretek
– textil- és ruhaipari ismeretek
– kerámia
– kosárfonás
– szövés

Tanfolyami képzés

A szakmai képzésből kimaradt tanulók részére lehetőséget biztosítunk a különböző tanfolyamok elvégzésére (pl. szemfelszedő, virágkötő, gépkocsivezető).

3. Alsó középfok Speciális Szakiskola oktatás I-II. évfolyam

Itt történik a 7-8. osztályokban elkezdett szakmaelőkészítő folytatása, szakiskola szinten. Az oktatás mezőgazdaság, ipar és szolgáltatás területén folytatódik.

Mivel iskolánk megyei szintű oktatási intézmény, és 30 különböző településről naponként bejárnak a tanulók, az I. osztályba más iskolákból is felveszünk tanulókat.

Az 1991/92-es tanévben az I. osztályokban beindítottuk
– az építőipari fenntartó, karbantartó,
– a palántanevelő, zöldségtermelő és
– a kézi-gépi hímző viseletkészítő
szakmák oktatását.

Jelenleg az *1992/93-as tanévben az I. osztályokban*
– a kosárfonó kertibútor-készítő,
– a kertész és
– a kézi-gépi hímző
szakmákat oktatjuk.

Az 1993/94-es tanévben a következő szakmák beindítását tervezzük:
1. szíjgyártó, népi bőrműves, 2. szőnyegszövő, javító, 3. textil- és ruhaipari varrómunkás.

A sikeres két év után a tanulók betanított, vállalati, ágazati szakmunkás-bizonyítványt kapnak, amivel munkát vállalhatnak.

Az elhelyezkedés lehetőségét a Munkaügyi Szolgáltató Iroda segítségével biztosítjuk üzemekhez, szövetkezetekhez, vállalkozói társulásokhoz. A munkábaállás megkönnyíthető azzal is, hogy a szakmai képzést az intézmények, üzemek, szövetkezetek szakoktatói végzik. Így szakemberigényüket az általuk képzett hallgatókkal elégíthetik ki. Tanulóink iskolatípusunkban eddig juthatnak el, de lehetőség van a továbblépésre. Az iskolát eredményesen befejezők továbbképezhetik magukat a középfokú oktatási intézményekben: gimnáziumban, szakközépiskolában, szakmunkásképzőben, – de tanfolyami képzésen, át- és továbbképzőkben is továbbtanulhatnak.

A kezdeményezés létrehozásának anyagi forrásai

A szükséges anyagi forrásokat a különböző pályázatokon elnyert pénzeszközök felhasználásával tudtuk biztosítani.

Népjóléti Minisztérium pályázatain összesen	1 700 000 Ft
Országos Szakképzési Alap	500 000 Ft
Megyei Pályázat	500 000 Ft
Pro Renovando Cultura Alapítvány	80 000 Ft
Közművelődési Pályázat (Etnikai csoport)	10 000 Ft
(Sporteszközök)	10 000 Ft
Mindösszesen	3 000 000 Ft

Borsod-Abaúj-Zemplén megyei pályázaton nyertünk még 1 500 000 Ft-ot tanműhely kialakítására. A megpályázott – régen is oktatásra használt, üresen álló – épületet a fenntartó sajnos nem bocsátotta rendelkezésünkre. Az iskola udvarán új tanműhely építéséhez a pályáztató nem járult hozzá, így az összeget nem kaptuk meg.

A szakképzésbe bevont fiatalok beiskolázása

Évek óta figyelemmel kísérjük az iskolánkból kikerülő – 8. osztályt eredményesen befejező – tanulóink életét, sorsát. Tanulóink 20-25%-a a szakmunkásképzőbe jelentkezik továbbtanulni. A többi munka nélkül az utcán csavarog. A szakiskolába tehát elsősorban a 8. osztályt az iskolánkban végzett tanulókat iskolázzuk be. A többi intézmény felé a tájékozódás a középiskolai felvételi tájékoztatóban jelenik meg.

Az érdeklődés felkeltése érdekében nyílt napokat, kiállításokat szervezünk. Iskolánkban évek óta megyei szintű felnőttoktatási továbbképzéseket tartunk, ahol felhívjuk a kollégák figyelmét az új kezdeményezésekre.

A képzésben résztvevő fiatalok jellemzői

A tanulók tekintélyes része hátrányos helyzetű családból érkezik, e körben gyakori az emocionális törődés hiánya, s ez a felnőttek világával kapcsolatos konfliktusokhoz vezet. A családi szocializáció hiányosságai határozzák meg a legsúlyosabb problémák kialakulását.

A tanulókra jellemző:

– alacsony tanulási és teljesítménymotiváció,
– szétszórt figyelem,
– lassú tanulási tempó,
– a kitartás hiánya,
– rezignáció vagy agresszivitás,
– önállótlanság,
– a felnőttekkel szembeni bizalmatlanság és távolságtartás.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy ezek a fiatalok nem képesek sikerek elérésére. A programokban el kell érnünk, hogy a tanulók motivációja javuljon, olyan magatartásformákat ismerjenek meg és gyakoroljanak, amelyekre a szakképzésben szükség van.

A kezdeményezés és a modell kidolgozásában az iskolavezetés egységesen részt vett

– Pályamunkákat, taneszközrendszereket készítettünk, tematikákat dolgoztunk ki,
– felvettük a kapcsolatot a szakminisztériumokkel a megfelelő információk érdekében,
– eljártunk az engedélyek megszerzésében,
– figyelemmel kísértük és részt vettünk az országos rendezvényeken,
– tapasztalatcsere jellegű látogatást szerveztünk és konzultációkat folytattunk hasonló jellegű intézményekben.

A kezdeményezésben oktatott szakmák:

1. Kézi-gépi hímző, engedély száma: 12/6
2. Mezőgazdasági ismeretek, zöldségtermelő, palántanevelő, engedély száma: 60883/1975. (Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium által kiadott tanterv és utasítás alapján)
3. Építőipari fenntartó, engedélyszáma: 12/1979
4. Kosárfonó, kertibútor készítő, engedélyszáma: 152 IP VSZI

5. Közismereti program NSZI programja szerint (Esélyjavító program)
6. Textil- és ruhaipari varrómunkás, engedélyszáma: VSZI 12 14 sz
7. Szíjgyártó, népi bőrdíszműves, engedélyszáma: SZO 662/90
8. Szőnyegszövő, javító, engedélyszáma: SZO 662/90

Az oktatás tárgyi és személyi feltételei

Iskolánk Miskolc egyik külterületén, a Martintelepen egy régi általános iskola épületében van. Az eredetileg 6 tantermet még négy szükségteremmel bővítettük, úgyhogy felszámoltuk a tornatermet, öltözőket és a szélesebb folyosórészeket.

Évek óta 30-40 létszámú tanulócsoporttal dolgozunk. A szakiskola beindítása után az általános iskolai osztályok számát csökkentettük, de a létszámokat 15 helyett 25-30 főre emeltük. Így a tanulólétszámunk az általános iskolában nem csökkent, a szakiskola 6 osztályában pedig 185 főre emelkedett. Az épület nagysága sajnos a későbbi létszám alakulását meghatározza. A szakiskolai oktatás 4 jól felszerelt műhelyteremben történik. A gyakorló kertben két fóliasátor és egy korszerű, most épült üvegház áll a tanulók gyakorlati oktatásának rendelkezésére. A műhelytermek gépi felszereléseit a pályázatokon nyert összegből vásároltuk (fúrógép, fűrészgép, köszörű stb.) Kisiparosokkal legyártattuk a kosárfonó műhely bútorzatát és a kézi szövőszékeket. A tíz használt ipari varrógépet egy szövetkezettől vásároltuk meg, majd kilenc táska-villanyvarrógéppel egészítettük ki.

Az építőipari fenntartó szak gyakorlati oktatása a *114. Szakmunkásképző Intézetben* történik. A műhelytermeket béreljük. Az általános iskolai oktatás audiovizuális felszereltsége jó, de az eszközök tárolása, elhelyezése gondot okoz, mivel a szertár igen kicsi. (Számítógép, videokamera, videolejátszó, fénymásoló, színes TV, magnó stb.)

Az iskola személyi feltétele jó. A szakos ellátottság százszázalékos. A Szakiskola közismereti tárgyait az általános iskola szaktanárai oktatják. A szakelméleti és gyakorlati oktatást a különböző szakmunkásképzők tanárai – szakoktatói – óraadóként tanítják. A kézi-gépi hímző és viseletkészítő szakon három népi iparművész oktat nagy hozzáértéssel. A mezőgazdasági szak oktatásához két főhivatású mezőgazdászt alkalmaztunk.

A kezdeményezés eredményei

Második éve működik a szakiskola. Egy év tapasztalata kevés az általánosítások levonásához. Azt tapasztaltuk, hogy a második év beiskolázásánál az érdeklődés megduplázódott. Három új osztály beindítására kaptunk engedélyt. A jelentkezés többszöröse volt a felvehető létszámnak. Ezért „szigorú" felvételi vizsgán mértük meg a jelentkezett tanulók elméleti ismereteit magyarból, matematikából. Szakoktatók mérték fel a jelentkezők manuális készségét.

Gondoltunk a lemorzsolódásra is, így magas létszámú tanulócsoportokat alakítottunk ki (30-40 fő), hogy az oktatásban minél többen részt vehessenek.

Az első évfolyam eredménye azt igazolja, hogy tanulóink megszerették a szakmát, a szülők is elégedettségükről nyilatkoznak. Az egy év bizonyította, hogy tanulóink képesek elvégezni a tantervi követelményt. A tanuláshoz való viszonyuk sokat javult. Különösen szeretik a gyakorlati foglalkozásokat, azokon szívesen vesznek részt. A sikerélmény buzdítja őket. Személyiségükben sokat fejlődtek. Jellembeli tulajdonságaik pozitív irányban alakultak. Erősödött az egymás iránt érzett felelősségük is.

Az iskolai rendezvényeken, versenyeken, vetélkedőkön aktívan részt vesznek. A nyolcadik osztályt iskolánkban végzett tanulók magaviselete, szorgalma, az előző évekhez

viszonyítva sokat változott. Helytállásuk, felelősségtudatuk, a munkához való viszonyuk pozitív irányban változott.

A három tanított szakmából kiemelkedett a kézi-gépi hímző, viseletkészítő szak. A tanulók munkadarabjai szépek és esztétikusak. Ennek köszönhető, hogy a megyei Népművészeti Kiállításon 16 tanuló munkadarabja szerepelt. Az Élő Népművészet címmel rendezett országos kiállításon, mely a *Népművészeti Múzeumban* volt, 4 tanuló munkadarabja vett részt.

Térségünkben a munkahely biztosítása egyre nehezebb feladat. Ezért nagy eredménynek tekintjük, hogy a kosárfonó és kertibútor készítő szakmát úgy tudjuk beindítani, hogy a gyakorlati oktatást a tokaji SOLYX Kft. vállalta, amelyik szakemberszükségletét tanulóinkból kívánja biztosítani. A tanulók első év után a nyári szünidőben már fizetésért munkát vállalhatnak. A két év elteltével pedig a megfelelő szakismerettel rendelkezőkkel munkaszerződést kötnek.

Munkánk végzésében segített az a tudat, hogy amire vállalkoztunk, arra térségünkben nagy szükség van. Az új iskolaszerkezet bevezetésével az volt a célunk, hogy a túlkoros tankötelesek, aluliskolázott munkanélkülieket, szakiskolai I. és II. osztályokban olyan szakmai képzésben részesítsük, amely a képességüknek megfelelő szakmai képesítést nyújt. Ezzel a komplex nevelési és oktatási programmal azt szeretnénk elérni, hogy fiataljaink megfelelő felkészültséggel tudjanak kilépni az életbe. Mi hiszünk ezekben a tanulókban, tudjuk, hogy többre képesek, mint amit eddigi iskolai munkájukkal bizonyítottak.

KRAJNYÁK LÁSZLÓNÉ

A Szabó Ervin Gimnázium tegnap és ma

A jelzett intézmény bemutatását annak modell-értéke indokolja. Története azt a folyamatot tükrözi, amely a dolgozók gimnáziumaiban az utóbbi években lezajlott. A változások természetének tanulmányozását az egyes „esetek" kapcsán jobban el tudjuk majd végezni, s ehhez kíván kiindulópontot és adalékot nyújtani az alábbi írás.

Tegnap

A *Szabó Ervin Gimnázium* jogelődei 1946 óta Budapest XIII. kerületében különböző helyeken és eltérő elnvezések alatt működő dolgozók gimnáziumai voltak. Ez az iskolatípus a „szocialistának" nevezett társadalom struktúrájához, feltételeihez kötődött, de működésében már a „hetvenes" évek végén, és a nyolcvanas évek elején komoly zavarok mutatkoztak. Az eredeti célkitűzést, a társadalmi mobilitás elősegítését, illetve a „normál" iskolarendszer „korrekcióját" kevéssé, vagy egyáltalán nem tudta megvalósítani.

A nyolcvanas évek második felében a XIII. kerületi Dolgozók Gimnáziumában évfolyamonként 1-2 osztály működött. Ezek rendre óriási létszámokkal indultak, de a tanév végére szinte alig-alig maradt hallgató az iskolában. A hagyományos levelező tagozat mellett itt is, akárcsak Budapest más hasonló jellegű iskoláiban működtek ún. intenzív gimnáziumi osztályok is. Itt – mint ez közismert –, arról volt szó, hogy a tanulók két tanév